

Coordinación: A.R. López e Soedade Noia.
Deseño: Signum. Maquetación, Antón Lopo e S. Noia.
Fotografía: Chico Mirás. Correo: mare@galicia-hoxe.com

FOTOGRAFÍAS

A censura e os atentados contra a creación artística recorbran bríos. Criamos que a dinámica estaba definitivamente erradicada, pero segue aí, traducindo as tensións que sacoden por baixo a sociedade e as dificultades para exercer a liberdade. O último exemplo foi o de ‘Tinieblas’, unha exposición que organizou o Espai de Art Contemporani de Castellón e que pouco antes da súa inauguración se atopou coa oposición do conselleiro de Cultura da Generalitat, Esteban González Pons, a darlle calquera publicidade ó proxecto, realizado polo propio director do centro, Manuel García. O conselleiro, ó parecer, considera que non é fácil distinguir entre a apoloxía e as críticas á violencia e que o subtítulo da exposición – “Poéticas artísticas da vio-

A violencia incómoda

Censuras

lencia” – podía enfocarse como un apoio ós actos terroristas. A cambio, González Pons recomendáballe organizar unha exposición dedicada ós concelleiros ameazados por ETA, que patrocina a Fundación Miguel Ángel Blanco. Anque o conselleiro valenciano prohibiu a difusión das imaxes da exposición, Revista das Letras posuía o dossier de prensa que regularmente lle remite ó suplemento o centro e reproducimos neste número algunhas das imaxes máis suxestivas de ‘Tinieblas’, así como un texto que percorre e detalla os distintos artistas incluídos na mostra, que se exhibe en Castellón.

En pouco tempo, o Espaci d'Art Contemporani de Castellón (EACC) converteuse nun centro referencial dentro do circuito peninsular, cun programa caracterizado pola esculca de novas vías de reflexión sobre a arte contemporánea pero tamén polo esforzo dos seus responsables para tender unha ponte –comprometida e atrevida– entre a sociedade e os creadores. A difícil liña que o Espai abriu nun panorama tan rutineiro e acomodado como o rexistrado nos últimos anos en España, encontrouse a semana pasada co inagardado cutter da Administración valenciana: pouco antes de inaugurarse a exposición **'Tinieblas. Poéticas artísticas de la violencia'**, comisariada polo propio director do centro, Manuel García, unha orde da Consellería de Cultura da Generalitat mandaba secuestrala publicamente, impedía a súa presentación ós medios de comunicación, censuraba o catálogo e anulaba a habitual inauguración oficial.

Desde o departamento que tutela con man férrea Esteban González Pons, xustifícase a medida na escasa diferenza que, ó seu xuízo, existe entre a denuncia da violencia e a súa apoloxía. Tamén se apela ós numerosos casos de violencia doméstica e, sobre todo, ó terrorismo. Pons, neste sentido, foi explícito, recomendou unha mostra sobre os concelleiros ós que ame-

aza ETA e criticou que na exposición houbera fotos dun adulto ensinándolle a disparar a un pequeno. "A violencia", díxolles o conseller ós periodistas, "non pode dar ningunha poética nin ningunha arte".

O director do EACC non quixo entrar na polémica pero tampouco dubidou en contestarlle ó conseller que a maior parte das imaxes violentas exhibidas poderían verse en programas de máxima audiencia das televisións públicas.

Por baixo das censuras ideolóxicas e da hipocrisía, o que subxace é a tensión política que actualmente se vive en Valencia e que desde hai meses está a provocar unha situación de incomodidade, semellante á que ocorre en Madrid entre a presidenta da Comunidade, Esperanza Aguirre, e o alcalde da cidade, Ruíz Gallardón. En Valencia, a tensión é entre o actual presidente da Generalitat, Francisco Camps, e o seu antecesor no cargo, Eduardo Zaplana, actual ministro de Traballo. No medio das súas liortas internas por controlar a canteira dos votos do PP quedou a política cultural, escenificando a lea nesta fronte a través dos seus respectivos representantes: o conseller González Pons e a directora xeral de Promoción Cultural, Consuelo Ciscar, esta última aliada de Zaplana e artífice dunha liña de intervención que propiciou o nacemento do propio EACC.

Pero ¿cales poden ser estes contidos para chegar a esgrimir accións tan lesivas para o exercicio da democracia como a censura? Sen dúbida, o tema da exposición está de plena actualidade, empezando pola guerra de Iraq e continuando pola sucesión de terribles conflitos –máis ou menos activos– que sacoden o mundo contemporáneo. Esa característica reflectiuse tamén nas artes visuais e, concretamente, no contexto fotográfico a violencia estivo ligada á realidade cotiá e ó testemuño gráfico que os reporteiros daban dunha guerra, dun suceso ou dun magnicidio. Sen embargo, a presenza da violencia non se cinguiu á fotografía documentalista senón que se estendeu por expresións moi diversas: desde a violencia política nas fotomontaxes de John Heartfield á violencia bélica nas fotos de Capa, pasando pola violencia humana das fotografías de Sebastiao Salgado, na segunda metade do século XX.

A partir de aí, **Tinieblas** presenta unha selección de diversos artistas de distintos países que nos últimos anos traballaron o tema da violencia desde puntos de vista moi distintos, pero agrupados de xeito que a súa visión permita constatar que ese aspecto da vida humana ten unha presenza moi importante na arte actual.

A partir de criterios tan diversos como a

violencia histórica e política (Óscar Bony, Wang D, Paolo Gasparini, Francesc Torres), fetichista e social (Camen Calvo), delictuosa (Milagros de la Torre), publicitaria (Daniele Buetti), deportibo (Marcos Lora), atávica e corporal (Dieter Appelt, Daniel Joseph Martínez), marxinal (Arturo Cuenca), erótica (Silvia Usle), o que se trataba coa exposición era evidenciar unha preocupación ideolóxica, estética e persoal, herdada do século anterior que segue vixente no terceiro milenio.

A exposición comeza cun fotomontaxe sobre a violencia histórica, política e social de América Latina a través da obra do fotógrafo italiano establecido en Caracas Paolo Gasparini, titulada "O rostro varrido" (1995). O tema da violencia política, cun carácter máis autobiográfico, concrétese na fotografía do artista conceptual arxentino Óscar Bony e as obras "baleadas" nas series os '**Fusilamentos e suicidios**' (1996) e unha reflexión sobre a vida e a morte.

A violencia ten, así mesmo, un nesgo particular no deporte e máis concretamente no boxeo, tema que tratou o artista dominicano Marcos Lora a través da figura histórica Joe Luis e os obxectos emblemáticos deste deporte e do contido violento e simbólico.

A mirada dos vagabundos, desposuí-

dos e marxinais na capital do mundo da riqueza –os “homeless” de Nova York– aparecen aquí vistos desde a perspectiva dun artista exiliado cubano como é Arturo Cuenca. Obras, non exentas de tenrura, como de dureza pola crúa realidade da rúa neoiroquina dos “clochards”. Outras, resoltas, coa tecnoloxía moi avanzada para un tema secular como a pobreza nas grandes urbes do capitalismo.

A violencia fetichista e social nun diálogo entre a fotografía atopada e os útiles tradicionais da violencia marxinal –coiteiros, navallas...– ten na obra contemporánea de Carmen Calvo unha lectura “sui generis” que amplía neste caso a dimensión das diversas violencias tratadas neste proxecto.

As pegadas, vestixios e probas do delito son a razón de ser da obra realizada ó longo dos últimos anos pola fotógrafa peruana Milagros de la Torre na serie ‘**Os desaparecidos**’ (1998), onde se evidencia que a traxedia da perda da vida humana tras algún feito violento (asasinato, tortura, homicidio...) deixa sempre un rastro que conforma a proba do delito.

A guerra e os seus estigmas, o impacto que ten na humanidade e nos seus escenarios ten unha especial reflexión crítica na obra do artista catalán Francesc Torres. A súa obra expresa unha reflexión arredor

dos conflitos raciais, políticos e bélicos, despertando así a nosa conciencia do mundo privilexiado e pasivo.

O impacto da publicidade a través das marcas dos produtos de consumo de alto “standing” –a roupa, o perfume, o alcol...– ten na obra do artista suízo Daniele Buetti unha versión irónica da función que cumpren os “logos” publicitarios na sociedade de consumo contemporánea.

O corpo ferido, o home golpeado, o rostro impactado pola pegada da dor, teñen na obra fotográfica do artista de orixe mexicana Daniel Josep Martínez unha achega impactante da función que pode cumprir a imaxe cando reflexiona entre o pasado e o presente.

A violencia como cultura do sexo, a guerra, a velocidade, a loita da rúa e o símil do mundo animal ten nas instalacións do chinés Wang Du unha expresión plástica entre irónica e realista, mentres a visión do corpo humano entre a vida e a morte ten, en termos expresionistas, unha aportación conceptual moi concreta na obra visual do alemán Dieter Appelt, como o mundo das “dominrices sexuais” teñen en Silvia Uslé –unha artista española afincada en Nova York– o ámbito da confluencia entre as profesionais no seu mundo cotián e cando entran a formar parte do imaginario dos seus clientes.

SE DÉGAGEANT DE SON ENVELOPPE DE SUPERSTITION ET DE MISE-
RE DE L'ESCLAVE INMEMORIALE EST NÉE **LA FEMME**
CAPABLE DE PRENDRE UNE PART ACTIVE À L'ÉLABORATION DE L'AVENIR

Un século

chiscando o ollo

S. Noia / A.R. López

Mañá inaugúrase no Marco de Vigo a exposición 'Fotografía e arte. Variacións en España 1900-1980', coa que se completa a programación expositiva do trimestre no museo, centrada na fotografía do século XX e na súa dimensión cultural e artística. Nesta ocasión trátase dun percorrido histórico e visual sobre a fotografía en España entre 1900 e 1980, ano elixido como límite simbólico da transición á democracia en España pero tamén como un fito na evolución histórica da fotografía e á súa integración, xa que a partir dos anos oitenta, a fotografía convértese nunha manifestación máis do discurso da arte contemporánea.

Son 38 autores e máis de 300 obras –moitas delas inéditas, e na súa maioría vintage ou fotos de época– que desde mañá amosarán no Museo de Arte Contemporánea de Vigo (Marco) as relacións entre fotografía e arte. Unha pluralidade de olladas desde e sobre o territorio español cos que tamén se pretende reflectir os cruces entre distintos xéneros pictóricos/fotográficos como o retrato e a paisaxe, ou entre recursos plásticos e tecnolóxicos, e que por último invitan ó espectador a ser testemuña do que aconteceu na arte da fotografía no derradeiro século.

A exposición como unha oportunidade única para aprofundar no coñecemento das relacións entre fotografía e arte, entre o ollo do fotógrafo e o do artista, en tres vertentes: a fotografía subordinada ás artes plásticas, a fotografía como linguaxe artística independente, e a fotografía como ferramenta de traballo artístico.

Estes tres aspectos están amplamente representados na montaxe das salas, que segue unha ordenación en cinco apartados, a un tempo cronolóxicos e temáticos: desde as linguaxes fotográficas premodernas e as imaxes de tipos humanos e paisaxes de principios de século (Álvarez de Toledo, Campaña, Langdon Coburn, Mas, Ortiz Echagüe) pasando pola "fotografía moderna" dos anos trinta (Benítez, Bill Brandt, Cartier-Bresson, Casas, de Kaskel, Krull, Munkacsi, Paniagua, e o galego José Suárez), á importancia da fotografía como testemuño documental e vehículo de propaganda na guerra civil española (Heartfield, Ángel, Misiones Pedagógicas, Reuter, Renau), e o grupo de fotógrafos da posguerra (Cualladó, Frank, Juanes, Maspons, Pérez Siquier, Smith, Virxilio Vieitez, Vielba), con atención especial ó grupo TMM (Terré, Miserachs, Masats), integrado por tres dos fotógrafos documentalistas máis importantes do noso país, e que realizaron dúas exposicións conxuntas en Barcelona en 1957 e 1959. A exposición remata con obras plásticas de artistas que utilizan a fotografía como vehículo expresivo a mediados dos anos setenta (Fontcuberta, García Rodero, Gordillo, Hidalgo, Llena, Millares, Pazos, e Valcárcel Medina).

Noutra das salas incluíuse tamén, polo seu gran valor documental e simbólico, a reprodución da fotomontaxe realizada para o Pavillón Español da Exposición Internacional de París de 1937, obra de Josep Renau e colaboradores, con dúas figuras femininas como imaxe do cambio esperanzador que naquel momento se producía.

Desde o punto de vista museístico, a importancia desta mostra reside non só na magnífica calidade das obras expostas e na variedade de documentación complementaria, senón tamén no que supuxo de esforzo de colaboración entre distintas entidades: a coproducción do Centro Atlántico de Arte Moderna de Las Palmas e o MARCO de Vigo, coa colaboración, neste caso indispensable, de La Fábrica / PhotoEspaña. Non en van o comisario, Horacio Fernández, é na actualidade director artístico de Photo-España 2004, o máis importante festival de fotografía no ámbito nacional.

Os límites cronolóxicos da mostra son, en palabras do comisario da mostra, o comezo do século XX e os anos da transición á democracia, un peche escollido non só polo seu significado simbólico, senón tamén por ser o momento no que a historia da fotografía deixa de ter sentido como relato independente e pasa a se converter nun fragmento dunha narración máis ampla: a historia da cultura visual en xeral.

Os traballos mostrados, en boa parte inéditos, proveñen de coleccións privadas, que adoitan ser as dos propios autores ou das súas familias, así como de coleccións públicas: Archivo General de la Administración (Alcalá de Henares), Biblioteca Nacional (Madrid), Bill Brandt Archive (Londres), Center for Creative Photography (Tucson, Arizona), Fondo Fotográfico Universidad de Navarra (Pamplona), Georges Eastman House (Rochester, Reino Unido), Instituto de Crédito Oficial (Madrid), Instituto Valenciano de Arte Moderno (Valencia), Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía (Madrid), Museu d'Art Contemporani de Barcelona, Museo de Pontevedra, Residencia de Estudiantes (Madrid).

Entre os temas tratados nas fotografías expostas atópanse as vistas urbanas, a paisaxe, os tipos populares, os tipos urbanos e marxinais, as esceas turísticas, os documentais etnográficos, as montaxes de propaganda política, as imaxes de prensa, os retratos e maila documentación de accións e procesos artísticos.

Na páxina anterior, montaxe do equipo de Josep Renau para o Pavillón español da Exposición Universal de París de 1937. Nesta páxina, de arriba abaixo: 'Fermín cos seus fillos', de Vieitez; 'Madrid 1933' de Cartier-Bresson; e 'Santi Boi' de Terré e 'Xitana preparando a comida' de Bill Brandt

Coordinación: A.R. López e Soedade Noia.
Deseño: Signum. Maquetación, Antón Lopo e S. Noia.
Fotografía: Chico Mirás. Correo: mare@galicia-hoxe.com

MÁCARA

2 | **r d l**
Galicia Hoxe, 12/2/04

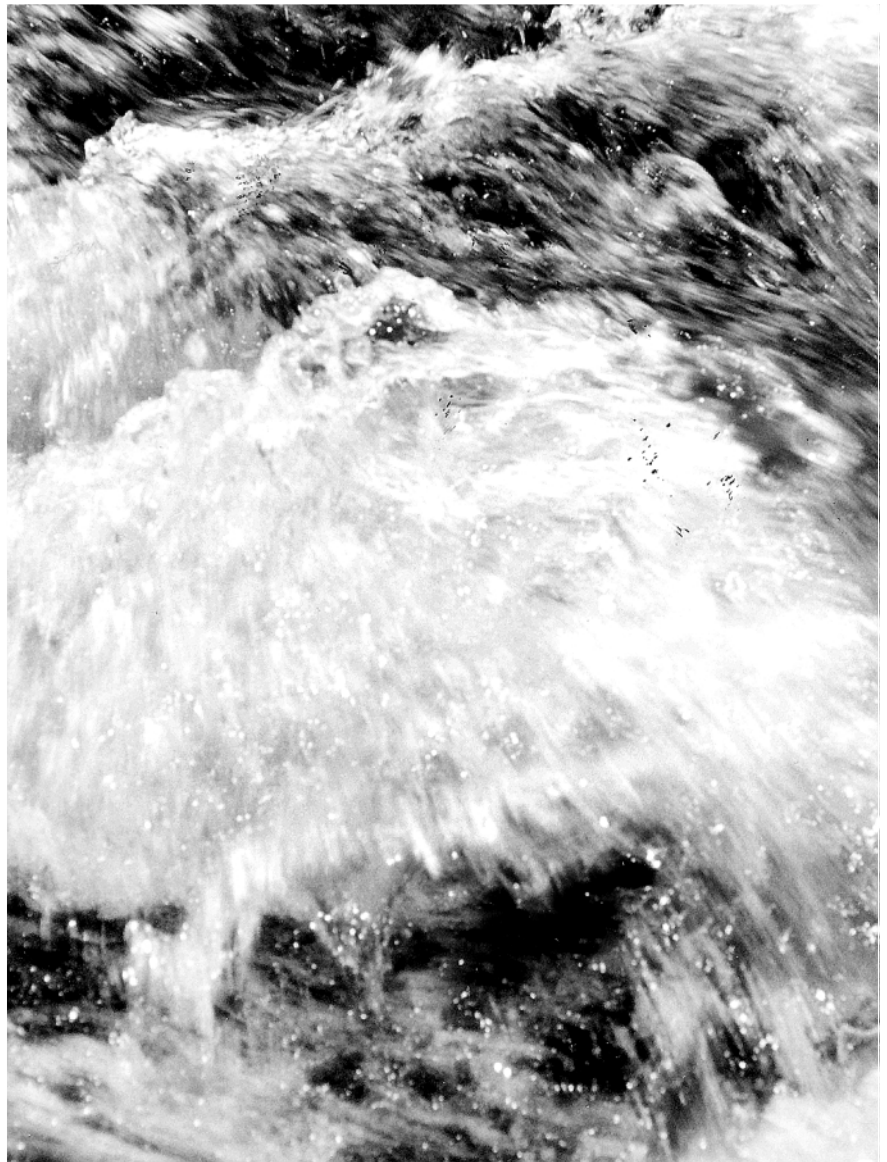

“Canto hai de acuático na Ulloa” –son versos de Xosé Luís Méndez Ferrín– concéntranse nas Torrentes de Mácara, auga brava que o Ulla encaixa entre as montañas cando é aínda un río novo, pero xa espectacular. As Torrentes –un complexo de tres fervezas con tres quilómetros de longo– é unha das oito marabillas naturais de Galicia, o último testemuño da natureza salvaxe dun río que nace no corazón do país e o cruza de leste a oeste ó ritmo solar. E é, precisamente, sobre esas Torrentes que pende a condena da súa desaparición, inminente xa tralo praxe que a Xunta lle deu ó proxecto de Fenosa para construír un encoro hidroeléctrico en Frádegas. O proxecto suporá a práctica desecación do río no tramo e a conducción

As Torrentes de Mácara A Galicia que imos perder

do seu caudal a través dunha canle artificial. As milenarias Torrentes converteranse en fósiles da memoria: a memoria do río e da propia Ulloa, que en Mácara encontrou o fío conductor do paraíso perdido. Revista das Letras abre o encoro da tinta á auga e ofrécelles ós lectores as Torrentes no seu esplendor, convencidos de que aínda é posible impedir a súa extinción, porque sen Mácara o futuro sería menos crible e nós confiamos no futuro do país. Este mesmo domingo, colectivos ecoloxistas e de defensa do patrimonio convocaron unha marcha reivindicativa nas Torrentes para reclamar o abandono do proxecto de Fenosa e a creación dun plan especial. Un descenso polas augas rápidas de Mácara en piragua –coa compañía dos responsables de ‘Al filo de lo imposible’– e un roteiro a pé pola ribeira das fervezas, conforman o programa dunha xornada que ten a súa cita ás once da mañá na parroquia de Ramil.

As fotografías deste monográfico foron realizadas por **Natalia Varela** (portada e páxina 2) e **Antón Lopo** en distintas estacións das Torrentes de Mácara.

O lado animal

A vida tenue das augas bravas

X.M. Pérez Paredes

As Torrentes de Mácara, tamén coñecidas como as Torrentes de Ramil, conforman o conxunto de saltos máis longo de Galicia. Augas bravas arredor das que existe un espazo ambiental máis rico e salvaxe do Alto Ulla, con sete hábitats de Interese Comunitario e unha poboación animal que inclúe a lontra e importantes colonias de insectos. Este auténtico paraíso está a piques de desaparecer pola construción dunha central hidroeléctrica que deixará sen auga unha das máis fermosas paisaxes fluviais de Galicia.

En Antas de Ulla, no centro xeográfico de Galicia, onde se xuntan as provincias de Lugo, Pontevedra e A Coruña, nace o río Ulla, que nos seus primeiros quilómetros por este e polos concellos de Agolada, Montoroso e Palas de Rei rega coas súas augas e dálle vida a un dos máis fermosos vales de Galicia. Aquí aínda pódese ver o Ulla rebulideiro, o das Torrentes de Mácara-Ramil, e tamén podemos gozar da herdanza que a través dos tempos conservaron para nos os nosos devanceiros: natureza, patrimonio histórico, etno-gráfico,... O que nós temos a obriga e o deber de preservar para os que nos sigan.

As Torrentes de Mácara-Ramil, son o conxunto de saltos máis longo de Galicia (case tres quilómetros) e un dos máis fermosos. De Austria, Alemania, Italia, Suíza,... veñen a facer nelas descenso de Augas bravas por ser un lugar único en Europa. Entorno ás Torrentes conformase o espacio medioambientalmente máis natural, salvaxe e virxe do Alto Ulla, unha zona na que existen 7 Hábitats de Interese Comunitario (dous deles prioritarios). Aquí aínda podemos ver Lontras, Troitas, unha gran variedade de batracios e insectos, Hérbados, Sobreiras, Acivros, Caxigos, Bosque de Ribeira, e tamén patrimonio Histórico-Artístico e etnográfico como o Balneario de Frádegas, o Castelo de Pambre, Pazos como os da Ulloa, Chorese, Torrepenela ou Campomaor ademais de Pontes, Muíños, Pesqueiras, etc. Non é de estrañar que solicitáramos a declaración de B.I.C., Ben de Interese Cultural para as mesmas. Non podemos esquecer tamén as augas mineromedicinais que flúen en varias fontes a carón do río, como a da Nosa Señora da Nai do deus do Leite, das súas augas nítrese o recen inaugurado Balneario de Pambre. En establecementos de Turismo Rural e lecer tense invertido máis de 6 millóns de ? soamente na Comarca da Ulloa.

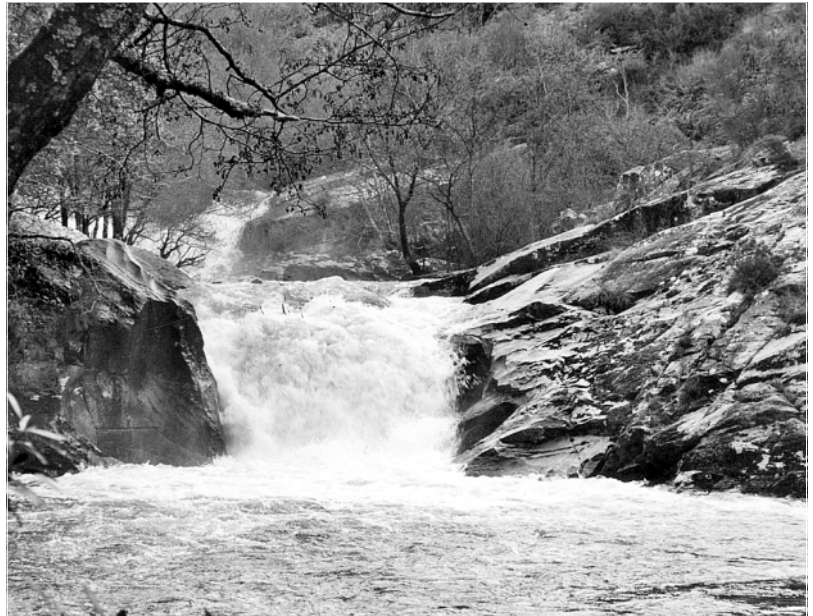
Cando crearon a Rede Natura 2000 solicitamos a inclusión do entorno das Torrentes na mesma, solicitude que incomprensiblemente non foi tida en conta. Polo contrario desde os despachos dos políticos consideraron como Rede Natura 2000 unha zona, a do Monte Careón, a pouco mais de catro quilómetros das Torrentes, que ben podería telas incluído en Rede Natura. Nesta unha rara especie endémica "Anthyllis melidensis" (única razón para protexer este espacio), a duras penas malvive entre unha fabrica de produtos químicos, dúas canteiras industriais, un matadoiro industrial, unha fabrica de cemento, un Parque eólico, un polígono industrial (a maior agresión o Camiño de Santiago en Galicia), todo isto é a rede natura 2000 do Monte Careón á que divide en dúas partes a estrada Nacional 547. Se tan importante é medioambientalmente como se pode consentir esta convivencia. Protexese un espacio xa danado e degradado e á única zona virxe que nos queda no Alto Ulla téntana forzar coa construción dun encoro que secaa as augas das Torrentes e a dunha autovía que penetra ata mancillar a súa salvaxe inocencia.

E de paso non lles importa agredir unha vez máis ó Camiño de Santiago, Si a autovía corta por dúas veces o Camiño Francés (primeiro en Palas de Rei e Logo en Arzua), e iso que está **declarado pola Unesco Patrimonio da Humanidade; sendo o primeiro Itinerario Cultural Europeo e o principal recurso histórico-cultural e turístico de Galicia. ¿É que esas dúas vías Camiño de Santiago e Autovía Lugo-Santiago** non poden ir paralelas? Con todas as agresións que esta a sufrir o Camiño en pouco tempo esta ruta desaparecerá como tal para que unha autopista leve os peregrinos desde Roncesvalles a Compostela, ou pode que se constrúa un AVE para que tamén se peregrine en tren.

Parece que estamos a tolear e a rematar con todo aquilo que fixo que a través dos tempos nos considerara como seres humanos dotados de conciencia, sentido e sensibilidade, aquilo que nos diferencia do noso ser animal. Aínda se está a tempo rectificar, tomar conciencia, de non causar un gran dano e de destruír o Corazón Verde de Galicia. ¿Quen decide o noso lado Humano ou o noso lado Animal?

"Has heredado una gran tierra. Cúdala"

(Campaña do Ministerio de Medio Ambiente 2004)

As Torrentes é un complexo de tres saltos que ocupan tres quilómetros do Ulla. As fotografías que acompañan este monográfico especial de Revista das Letras foron realizadas por **Cristina Varela e Antón Lopo**

[Xosé Luís Méndez Ferrín]

Ulloa, Novelúa, Vacaloura (esa terra que parte o mundo).
Lama lombriga agora, que sentimos do saibo Ulloa.
Visgos aborollan polos illós.
A penas por Vacaloura algún golpe de natureza seca
(éste no vén ao cabido).
Veñen si, as señoras que son ledas e procedían
daqueles Pozos Piagos.
Brincaran cos fillos nos encoros
de tetas ao fresco da noite, foron mortas a tiro.
Eran londras de mamai ou londras Ulloa mortas,
todiñas todas en Novelúa mortas.
Ao cabido por parte compareceron pínigas e hoste de arrás
así como besbellos sapateiro esgaravellos bastiscafo
sentaron con absoluta solemnidade en Novelúa porque eran
partes interesadas. En canto á ephemera, ela
foi de larva por que lle rendese o tempo.
Lamas do fondo onde ondula canto hai de acuático na Ulloa
vomitaron vida que fora ou é
ao Cabido de Novelúa que este día non ocupan humanos.

[Daniel Salgado]

Na derradeira
paraxe do verán outra volta escribiremos
de setembro e a súa luz.
para gardarmos qué mirar
cando falten man e mar e saba e teñamos
de quencer memorias
do que desapareceu so os pés:
o río.

para cando xa non saibamos daquela voz.

do sono e da vendima,
acaso maniotas
ou o espazo invadido de país.

onde se detén o verán
pousaremos a imaxe das muras.
convocados á memoria empachosa
do que non flúe.

onde para o verán
recolleremos pel e ideas.
abriremos
a cousa esta que chega.

(en máscara. trinta de setembro de dous mil tres)

[María do Cebreiro]

Do que falan os signos é das fendas.
As estradas son fendas. Di o sabio que o verán
simboliza a invernia, que o sol puxo na neve
o dedo índice. En ningún caso fala
de enxendrar. Iso quere dicir
“non hai orixe”. (El pérdese no bosque.
Eu non chamo por el). Escribo contra vós.

[Paulo Falcón]

Mácara logo de Frádegas indo pra Pambre
Seghindo dereitiño este monte chega aonda a auga cheira a ovo
e á dereita un carreiriño
Había un prado con alcolitros e houbo quen llos arrincou
E a auga méxese pedra
Escorrega polo río o musgo no pé na pena
E a auga vóltase brío
E o repouso de Frádegas, cos seus símbolos
Tórnase forxa cóncava na conca que cavou o río
E hai lagoíñas pró remanso e hai saltos e hai torrentes e hai moita
forza no río
Cada chorro de auga dá para medio documental dos que botan
en “la dos”
É impresionante a iauga q’ aquí divo de correr para forxar este ca-
miño

[Piscardo camiñante]

Debían ser 12, cuarta máis cuarta menos. Unha ducia de rapases
e rapasas daí... de quince ou dasaseis anos, bueno, algún era
mái ghrandiño. Non, eran todos todos... Iban coas bolsas ó lom-
bo. Iban así cargados cada un coa súa, eu, mi madriña, eu non
sei como rexían miñas pobres, iba unha piquiniña que botaba os
baños con este sol que aínda onte, mi madriña, houben de morrer
abrasada de tanta calor que fixo, que aínda dixo meu xenro, que
estaba o volante do tractor, de ser neghro e estar ó sol que non ha-
bía quen o tocasse, e aínda poñéndolle trapos quentaba que fer-
vían as mans e suaba e eu, que estou operada do corasón, que ti-
ven unha astorclorosis, que aínda me dixo o doutor “mire usted es
aún una suerte que siga viva, que porque con lo mal que usted iba i
lo bién que nosotros la hemos deghado, es un milagro de nues-
troseñor”.

[Un piragüeiro]

Descer un río é como unha viaxe iniciática cara ó descoñecido.
Entras nunha dimensión nova, muda a paisaxe, cambian as for-
mas e os cheiros. Se tes sorte o picapeixe saudarate coas súas vi-
vas cores, ou veras a lontra, curiosa, ou a garza real erguer o voo
temeroso dos novos habitantes do río. O río está cheo de vida, de
forza, de cor. Vas baixando de vagariño, deixándote levar pola
auga. Pouco a pouco escoitas o ruído da auga precipitándose
contra as rochas, cada vez máis forte. É o sinal. Agarras con forza
o remo e fúndelo na espuma, deixando de tras de ti o medo. Que
teñas unha boa viaxe, irmán. Que a auga te leve moi lonxe.

‘In memoriam’ do Arnego, do Pambre e do Ulla.

[B. Santalla]

Ulla,
adival funámbulo en Mácara,
brinco de troita en Frádegas,
corpo de lontra en Chorexe,
muiñeiro no Corgo,
e serpe santa en Vilapopre,
Ulla son...

[Braulio Vilariño]

Meu querido Ramón: espero que cando estas letras cheguen ó teu poder, todo estea do mellor en New Jersey, nese teu barrio que é coma un recanto de Galicia; que os negocios marchen ben e na familia sigades tan felices coma sempre. Seguro que estarás sorprendido de que che escriba dende Galicia, e mais aínda dende Chorexe, onde nos vimos na túa visita de hai sete anos. ¿Lembras que demos aquel fermoso paseo dende Frádegas a Ramil, baixando pola beira do río? Era marzo e as Torrentes de Mácara estaban fermosísimas coa primavera que agromaba en cada recanto. Aquel paseo propiciou a volta á nosa nenez, con todas as memorias das vivencias nos estíos que eu pasaba na casa dos avós, sempre atrás túa, meu tío preferido, case un irmán pola proximidade da idade— ¿Lembras que sempre queríamos levar as vacas para a Chousa do Muíño? Alí paraban soas e así, mentres íamos á beira do río para nadar nas pozas e deixarnos esbarar polas limosas rochas (xa nos anticipabamos ós modernos parques acuáticos), sentíamos a intensidade do sabor daquelas troitas que aprendemos a pescar á man, e que despois asabamos nas Penas do Reloxio do Monte de Cabana.

Meu querido Ramón, dende aquel día non deixei de darlle voltas á cabeza a esas lembranzas do paraíso perdido, e unha idea foise fixando en min, a de volver á terra, si de vez, para morrer nela cando a hora me chegue, pero fundamentalmente para vivir, respirar, desfrutar, e loitar por conservar o que queda. Agora que xa estou aquí, na casa nosa, quero que sexas o primeiro en sabelo: merquei a casa dos avós, recuperei-na, pois nunca puiden soportar que túa irmá e tía miña a vendera. No traballo pedín a prexubilación, contra os desexos e parecer de Ingrid e os nosos fillos, e deixo Dormundt, a fábrica e a gris vida da Alemaña. Os rapaces xa teñen a súa vida laboral resolta, á miña dona nunca lle gustou Galicia e á parte dos fillos, cada vez temos menos en común, así que o teño moi claro.

Vou arranxar un pouco a casa, mercarei dúas ou tres vacas do país (que agora case nin che deixan ter) e cada tarde cunha vara de caxigo, un macutiño e unha fouce, irei polo Monte de Cabana entre as rochas dos petroglifos (aquel noso reloxo que nos facía chegar tarde) de cara á chousa do muíño, alí onde non chega máis barullo que a música da auga e o zumbido dos insectos. Tumbareime nun leito de fentos e seguirei o voo dos aguiúchos, e non voltarei para casa ata que a curuxa ceibe o primeiro chílo da noite.

Na aldea case nin queda xente, os rapaces seguen a emigrar (non van tan lonxe), pero Madrid, Vigo, A Coruña, son vilas que levan os novos, porque aquí seguen sen ter futuro, e supón un esforzo moi grande tratar de abrirse camiño no interior da Galicia rural. Nas miñas idas e voltas por aquí fun coñecendo algunha xente nova, mesmo algúns que non son naturais da zona, que apostan por quedar e loitar por esta terra. Todos me acolleron moi ben e fan que non me sinta tan só. E dígoche Ramón que agora especialmente é moi importante loitar por esta terra.

Xa sabes ben como é a cobiza sen límite do capital, e dos seus servos que en nome do progreso, e contando con que Deus está da súa parte, son capaces de destruír a propia obra de Deus con tal de sacarlle beneficio económico. Pois o caso é que nas Torrentes, nas nosas torrentes, queren facer unha central eléctrica (dín eles unha minicentral, fonte de enerxía limpa...!!), e por uns quilowattios máis que poderán vender as eléctricas, están disposto a acabar cun dos lugares máis fermosos do noso país, con ese río Ulla que é o verdadeiro berce de Galicia, o noso río sagrado, Ganxes da Fisterra europea, testemuña da nosa historia colectiva e persoal. E eu rebélome Ramón. Tomei unha decisión transcendental ó virme para aquí. Non quedan moitos para facer fronte a esta desfeita, os vellos morren antes de pena por un mundo que se lles perde, moitos dos novos prefiren a cómoda vida materialista da urbe e o consumo, ós do noso tempo dálles case vergoña ser da aldea, e o que queren é un bo coche, e o peto cheo de billetes. Pero aínda así, ímonos xuntando un bo mangado de persoas para opoñernos ó suicidio do noso pobo e da nosa cultura. Non é só a présa, senón que tamén proxectan facer unha auto- vía, como non, unha fenda de asfalto que servirá para aforrar dez minutos de tempo nun traxecto de cen quilómetros. E ¿sabes Ramón? Esa autovía pasará pola nosa pedra do reloxo, por riba das torrentes coa súa moderna presa, pasará polos nosos agros e polo castro da nosa aldea. Polas noites escoitaremos o bruar dos motores en vez do chílo da curuxa.

Pero eu non me vou render, Ramón. Quedo aquí. Están as árbores, o río... Pero, sobre todo, a memoria dos nosos, os de Toande, os de Pidre, os de Chorexe e Cabana. Meu tío e irmán querido, como dicía aquela canción: "Por se queres escribirme, xa sabes o meu paradoiro, na fronte do Alto Ulla, casa do Arrieiro de Chorexe, a Ulloa, Galicia". Se tes uns días, vente. A casa e o corazón están abertos.

Cristina Varela Cadahia, membro de boa parte das plataformas de defensa patrimonial da Ulloa e estudiosa do patrimonio histórico da comarca, especialmente dos petroglifos do Monte Farelo, un dos principais xacementos de gravuras de Galicia, pon en escena neste artigo unha ópera sobre a traxedia das Torrentes de Mácara e dos encoros, en xeral, que se pretende construír na canle do río Ulla. “A Ulloa enteira”, escribe Cristina Varela”, “sabe, e non quere esquecer, que o río e as súas Torrentes forman parte dese conxunto de cousas que se leva no corazón e que, cando unha lei as protexe, danlle o nome de Patrimonio.

Patrimonio da **Ulloa**

[I Acto: A historia]

No final da década dos noventa, como consecuencia das graves secas que se produciron na metade sur da península, a escena política debate unha serie de medidas materializadas na actual Lei de augas e no Plan hidrolóxico nacional, tristemente famoso, este último, por contemplar a creación do transvasamento do Ebro.

[II Acto: Concienciación]

Paralelamente a este proceso político, xorde na sociedade unha concienciación do problema que supón a xestión eficiente da auga, problema que na actualidade, non só formula o non dilapidación senón tamén a necesaria conservación da boa saúde de ríos e ecosistemas fluviais que garantan a calidade da auga.

A sociedade galega, que sufriu como ninguén a política hidrolóxica da dictadura, comeza tamén a ser consciente dos danos irreparables que produciron os grandes encoros:

a cor verde das augas mortas, as inevitables néboas, a beleza e vida asolagada...

[III Acto: Mobilización]

A xente xa non quere encoros, nin grandes nin pequenos. A Xunta sábeo, Fenosa sábeo. De aí esa táctica rastreira, ese intento de agochar proxectos anegadores baixo o nome de minicentraís co fin de evitar a mala prensa que dá chamarlles ás cousas polo seu nome.

A xente non quere encoros, e sae á rúa para defender o seu, non porque sexan ecoloxistas, senón porque o río, o seu río, é algo mais ca unha canle con auga. Corenta anos despois de Belesar, A Ulloa enteira sabe, e non quere esquecer, que o río e as súas Torrentes forman parte dese conxunto de cousas que se leva no corazón e que, cando unha lei as protexe, danlle o nome de Patrimonio.

Cristina Varela

Nota: A versión ten a súa propia banda sonora: “E lucevan le stelle” (Tosca-G. Puccini)

19 / F E B R E I R O D E 2 0 0 4 - N Ú M E R O 5 0 3

rdl

REVISTA
**DAS
LETRAS**

ELLIOTT ERWITT

2 | **rdl**
Galicia Hoxe 19/02/04

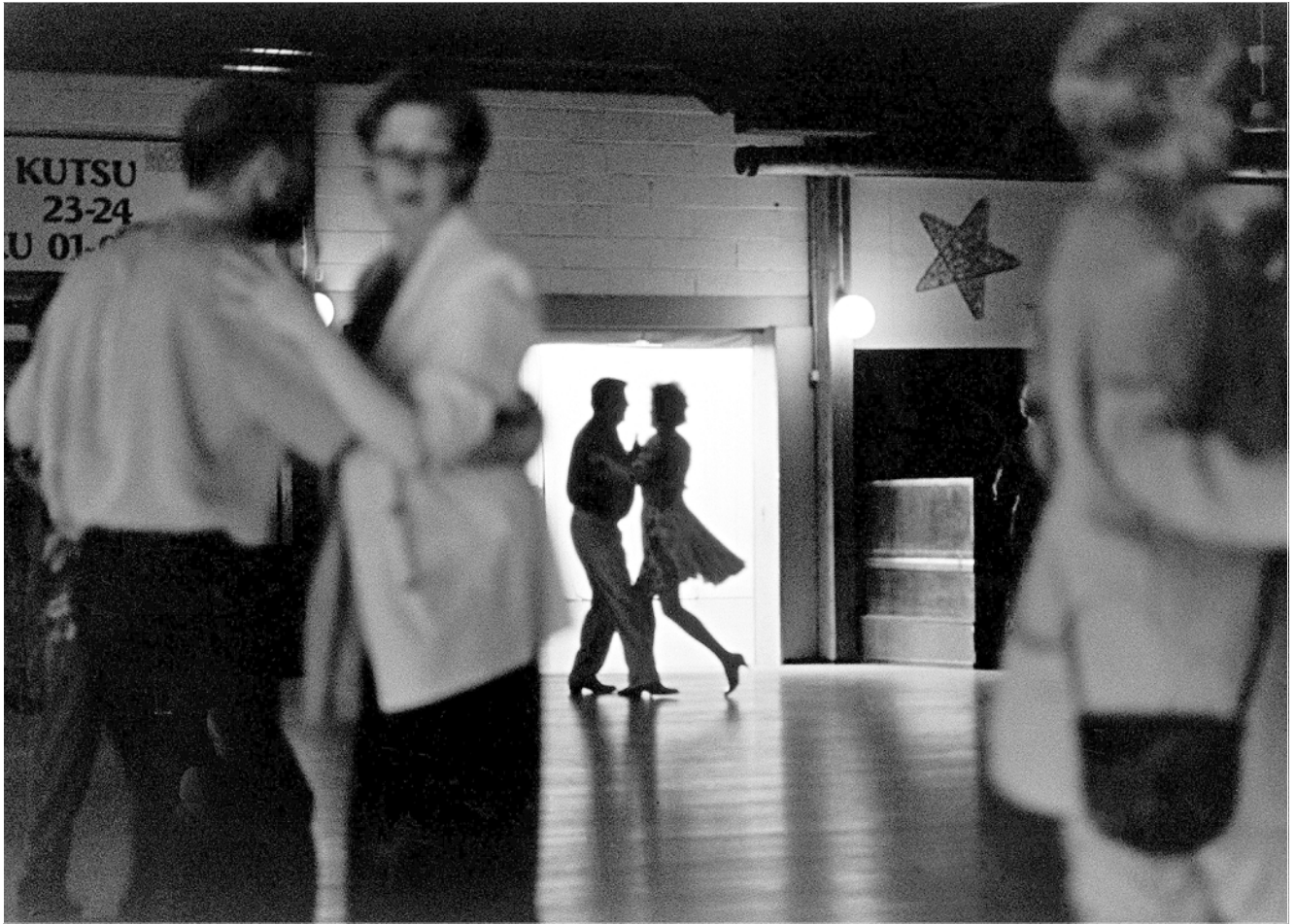

Pasa Elliott Erwitt (París, 1928) por ser un dos grandes. Un dos grandes da Axencia Magnum, a mítica axencia de fotografía fundada por Cartier-Bresson, Seymour e Robert Capa que abrollou ante a falta de liberdade que daquela, sobre o ano 1947, tiñan os fotógrafos en prensa. Unha retrospectiva a través de 121 fotografías realizadas polo autor entre 1946-2001 e comisariada por Catherine Coleman para o Museo Reina Sofía de Madrid inaugúrase hoxe en Compostela: irónicas, anódinas, simpáticas, bonitas, graciosas como un xogo dende o lado doce da vida pero tamén de contida mirada crítica, coas composicións sobre o racismo ou o campo de concentración de Auschwitz. A cultura do coche, do motel en fotografías que volven ó cotián e nas que Erwitt dá mostra da súa grande habilidade para as conexións visuais. Un neno pendurado dun tranvía barcelonés en 1951 ou outro neno nunha furgoneta en Moscova no 1957. Robert Frank no 1952, bailando na cociña da súa casa en Valencia ou, o mesmo ano, o silencio dunha rúa de Orleáns. Un aeroporto das Bermudas. A loita entre o coche e o ferrocarril, nos anchos espazos de Wyoming. A nai de Robert Capa sobre a tumba do seu fillo. O amor nun retrovisor. O racismo do KKK. Museos, e nun deles, en Venecia, o reflexo do sol borrando os cadros. Cans. Eric Ambler, como nunha das súas novelas, por unha rúa chuviosa do Londres da guerra fría. Marilyn. Un pai levando o seu fillo en bicicleta, por unha estrada de Provenza, xunto coas baguettes: imaxe definitiva e intemporal tomada no 1955. E que Erwitt segue, día a día e dende a súa residencia en Nova York, coa súa cámara pendurada no pescozo tomando imaxes; revelándose dende a vertente máis humanista, desbrozando idilio e máscara como as fotografías da típica familia de clase

O lado irónico da vida

media norteamericana. "Nunca cae na ridiculez da persoa que retrata", mantén Marta Dahó, responsable de exposicións da Axencia Magnum sobre este autor que a pesar de nacer en París un 26 de xullo de 1928, pasou a maior parte da súa infancia en Milano para logo emigrar a Nova York e establecerse nos Ánxeles no 1941. O seu interese pola fotografía comezou cando era un adolescente en Hollywood. Considerado un pretixioso membro dende que aceptara a invitación de Robert Capa no 1953 para participar na Axencia Magnum, foi o seu responsable durante varios mandatos nos que non deixou non de publicar ensaios xornalísticos, ilustracións e anuncios, así como a rodaxe de películas. Autor de obras como 'Europa oriental' (1965), 'Fotografías e anti-fotografías' (1972) ou 'Entre los sexos' (1994) ou 'Cans, cans' (1998) é case un neno maior que xoga visualmente. Da Axencia Magnum, que conta na actualidade cunha nómina de sesenta autores, volverase ter noticias en Galicia a través das fotos do francés Jean Gaumy que, como moitos membros que no pasado se interesaron polo noso país –como a fotógrafa Inge Morath. Gaumy mostrará o seus traballos sobre a pesca tradicional e a súa experiencia en alta mar logo de enrolarse no barco galego 'Rowantea'. Hoxe Erwitt ensínanos parte das horas da vida; da súa doce experiencia a través das fotos que extraemos do catálogo 'EE 60/60': Nova York, 1955 –na páxina 2–, Carolina do Norte, EEUU, 1950 (páxina 4-5) e Bailaríns de Tango, Finlandia, 2001 (páxina, 6). O resto das imaxes corresponden a edicións illadas e imaxes de Internet. As fotos da páxina 7 corresponden a Jackie Kennedy, Arlington, Virxinia, 1963 e, á dereita, Nova York, 1974. As da páxina oito, arriba, 'Na rodaxe de The Misfits, Reno. Nevada, 1960

Entre bastidores

E. E. Fotografías 1946-2001

Catherine Coleman

A principios dos anos 50, Robert Capa convidou a Elliott Erwitte a que unira á axencia fotográfica Magnum, fundada por David Seymour, George Rodger, Henri Cartier-Bresson e o mesmo Capa en París en 1947. Desde a súa creación, a Axencia Magnum promoveu o fotoxornalismo directo sen manipulación, e defendeu os dereitos de autor dos fotógrafos. Erwitte mantense fiel ós principios fundacionais do documentalismo fotográfico da Axencia Magnum, e hoxe en día pódese considerar un clásico da axencia. Sen embargo, hai dous factores na obra de Erwitte que o diferencian do resto dos seus colegas da Axencia Magnum: primeiro, a inclusión de elementos autobiográficos, e segundo, a súa impronta persoalista, o uso intelixente do humor, nunca malicioso, para sinalar os disparates humanos ou, simplemente, para provocar un sorriso.

Os seus coñecidos, e os membros da súa familia, cans incluídos, entran e saen do escenario sen que os identifiquen. Erwitt mesmo aparece en escena, como mostra o seu autorretrato reflectido nun espello, irrecoñecible porque a cámara lle cobre a cara. Neste caso, el esta literalmente tra-lo escenario. Ocasionalmente, a súa sombra delata a súa presenza, como no famoso autorretrato de Lewis Hine de 1908, un exemplo perfecto de cómo un autorretrato revela a personalidade precisamente polo que omite. A falta de pretensións de Erwitt permíttelle penetrar nas personalidades e ser testemuño dos eventos entre bastidores.

O fotógrafo non pon títulos a súa obra, limitando a información ó lugar e á data. Só cando retrata á figuras públicas, identifica ó retratado (Marilyn Monroe, Grace Kelly, Jacqueline Kennedy, Che, Castro, Nixon, Khushchev, etc.). Fotografio u a figuras literarias, entre elas o poeta William Carlos Williams, Yukio Mishima xusto antes do seu suicidio, Simone de Beauvoir, Jack Kerouac e a fotógrafa da época da depresión, Dorothea Lange. Non obstante, Erwitt respecta o anonimato do retratado, inclusive el mesmo, outorgándolle preferencia á interpretación, tanto á nosa como á súa, do contido da imaxe. A imaxe fala por si soa, como nas elocuentes fotografías de figuras solitarias no entorno urbano, sexa en París, Londres ou Nova York.

A súa visión optimista da condición humana e

ra recentemente, e o país atopábase inmerso na retórica anticomunista de McCarthy e as súas listas negras, especialmente virulentas contra os artistas 'rojos' e a comunidade liberal. Estados Unidos estaba en busca dunha identidade "americana", definida polos valores WASP (branco, anglosaxón e protestante) que rexeitaban todo aquilo que fose diferente. No aspecto artístico, incluso o estilo pictórico made in America, o expresionismo abstracto estaba baixo sospeita por non ser arte representativa e por ter a súa orixe no surrealismo europeo. Calquera cousa xulgada como antiamericana levantaba suspicacias. Elliott Erwitt enfróntase a esta atmosfera sufocante con humor, a diferenza da crítica agresiva que utiliza Robert Frank en obras como 'The Americans' (1958), con textos tan elocuentes como o que acompaña a fotografía de Port Gibson, Missisipi, 1955: "...he must be a comunista. Why don't you go to the other side of town and watch the niggers play?". Unha das catro fotografías de Erwitt na exposición 'The family of Man', e moi pouco coñecida, é unha imaxe de dous homes de raza negra, un deles un predicador. As relacións raciais tensaban en Estados Unidos, e Erwitt enfrontouse ós prexuízos acentuando a universalidade da dignidade humana. Erwitt non denuncia a inxustiza social, como moitos outros colegas fotoxornalistas. Con moita sutileza, simplemente limítase a expor o obvio, xa sexa a deficiente ins-

o humor impregnan a obra desde a primeira fotografía que tomou en 1946. Erwitt evita recorrer á caricatura excepto cando é demasiado obvio, como nos mostra 'Nova York, 1976' ou a fotografía dos individuos enmascarados e a figura desenmascarada ó fondo. Tamén usa o humor para introducir sutilmente unha crítica social, e suavizar a fricción entre forzas encontradas que poñen de manifesto as súas mutuas contradicións.

Pouco despois da súa incorporación á Axencia Magnum, Erwitt foi convidado a participar con catro fotografías na famosa e moi americana exposición 'The family of Man', organizada por Edward Steichen no Museum of Modern Art de Nova York en 1955. Foi o maior evento para a fotografía nos anos cincuenta, e propiciou a súa incorporación á cultura popular, abríndose ademais ás portas do museo (norteamericano) como forma artística de pleno dereito. As fotografías seleccionadas facían fincapé na humanidade en xeral, un enfoque sentimental e sinxelo deostado hoxe en día polos seguidores da estética da desilusión ou decepción. A exposición que estaba destinada a un público amplo, viaxou por todo o mundo e exhibiuse tamén en España.

É importante recordar o Zeitgeist dos anos 50 nos Estados Unidos. A Guerra de Corea termina-

talación dunha fonte de auga para negros (entón chamados "colored") ou a interpretación literal da tese "separados pero iguais" (inclusive nos aseos) das relacións raciais, mostrando a segregación no sur de Estados Unidos, coa separación entre homes brancos e negros. O fotógrafo deixa que a palabra "white" fale por si soa cando os homes negros se apoian no cartel que anuncia "Griffin Allwite". Ou cando á carón do cartel, na entrada do congreso do Ku Klux Klan no que se le "Welcome All Klansmen, Friends and True White Patriots" ("Benvidos membros do Klan, amigos e verdadeiros compatriotas brancos") vemos a unha nai orgullosa que leva o seu moi branco fillo vestido como o seu pai coa túnica do KKK. En 1997 retrata a unha nena loira de seis anos, a típica beleza sureña (Southern belle) cun sofisticado peiteado e maquillada para a ocasión. Ela é moi consciente da presenza da cámara, e mostra o seu mellor sorriso mentres lle dá as costas a unha nena negra, con sandalias de plástico, que mira fixamente ó obxectivo. A nena loira está a punto de competir como a candidata número 91 nese fenómeno tan americano que é o concurso de beleza.

Pero Erwitt non sempre se mofa da beleza. O retrato de Grace Kelly con ramillete é xustificada

mente famoso, e o fotógrafo dispensa tamén o mesmo trato ó mellor amigo do home, o can. A pose do borzoi é tan elegante como a de Grace Kelly, como tamén o é a do caniche francés no concurso canino británico. Incluso os cans poden ter mellores pernas.

Erwitt ten unha bibliografía extensa de obras publicadas, coñecedor de que a publicación é a galería de arte do fotógrafo. Dá renda solta ó seu agarimo ós cans no seu libro 'To the Dogs' (1992), con imaxes cómicas dun Yorkshire terrier e un bulldog inglés. Na serie 'On the Beach' mostra a harmonía do amor a través dos contrastes, como por exemplo, a parella amish charlando cunha parella máis contemporánea na praia, en 'The couples', ou a diferenza entre unha voda nudista coa prometida vestida unicamente cun velo e a voda de Pau Casals coa súa muller Marta. O fotógrafo leva traballando nestes temas durante unha década, como ilustra a imaxe da parella bailando nunha cociña en Valencia (1952) ou o momento fugaz que vive o home e a muller bailando o satumaa finlandés ou tango, tomada no 2001. Erwitt é un romántico de corazón, pero rise da institución do matrimonio (She got me this morning but I'll get her tonight', 'Pilláronme esta mañá, pero eu pillareina esta noite') e da típica familia americana dos anos 50.

O fotógrafo vixía a percepción do espectador (Museum Watching, 1998). A conduta do público nun museo a veces parece non ter sentido, e ignorar o obxecto artístico que alí se expón, ou interesarse naquilo que non está. Os espectadores poder ser dous homes discutindo sobre dous lenzos en branco nunha galería de arte ou unha muller soa contemplando a 'Maja vestida' de Goya rodeada pola algarabía masculina fronte a 'Maja espida'.

Elliott Erwitt deixa de lado o seu ton xocoso cando retrata episodios que tocan coa súa propia vida. Grande admirador do seu colega Robert Capa, morto en Indochina no 1954, tomou a conmovedora fotografía da nai de Capa, Julia Friedman, abrazando a lápida da tumba do seu fillo inscrita en inglés e hebreo. En 1964 rememorou o campo de concentración de Auschwitz en Polonia cunha fotografía elocuente, silenciosamente bela pola perspectiva da vía de tren abandonada entrando no campo baleiro, cun panorama iluminado pola primeira luz da mañá. Elliott Erwitt foi fotógrafo acreditado da Casa Branca durante a breve presidencia de John F. Kennedy e tomou a trágica fotografía de Jacqueline Kennedy no cemiterio de Arlington, en novembro de 1963.

A formación de Elliott Erwitt como fotógrafo, os seus valores e iconografía teñen unha orixe nos anos 50, e mantívooos ata hoxe. Dous elementos básicos do estilo americano de vida, a televisión e o automóbil, están presentes en toda a súa obra.

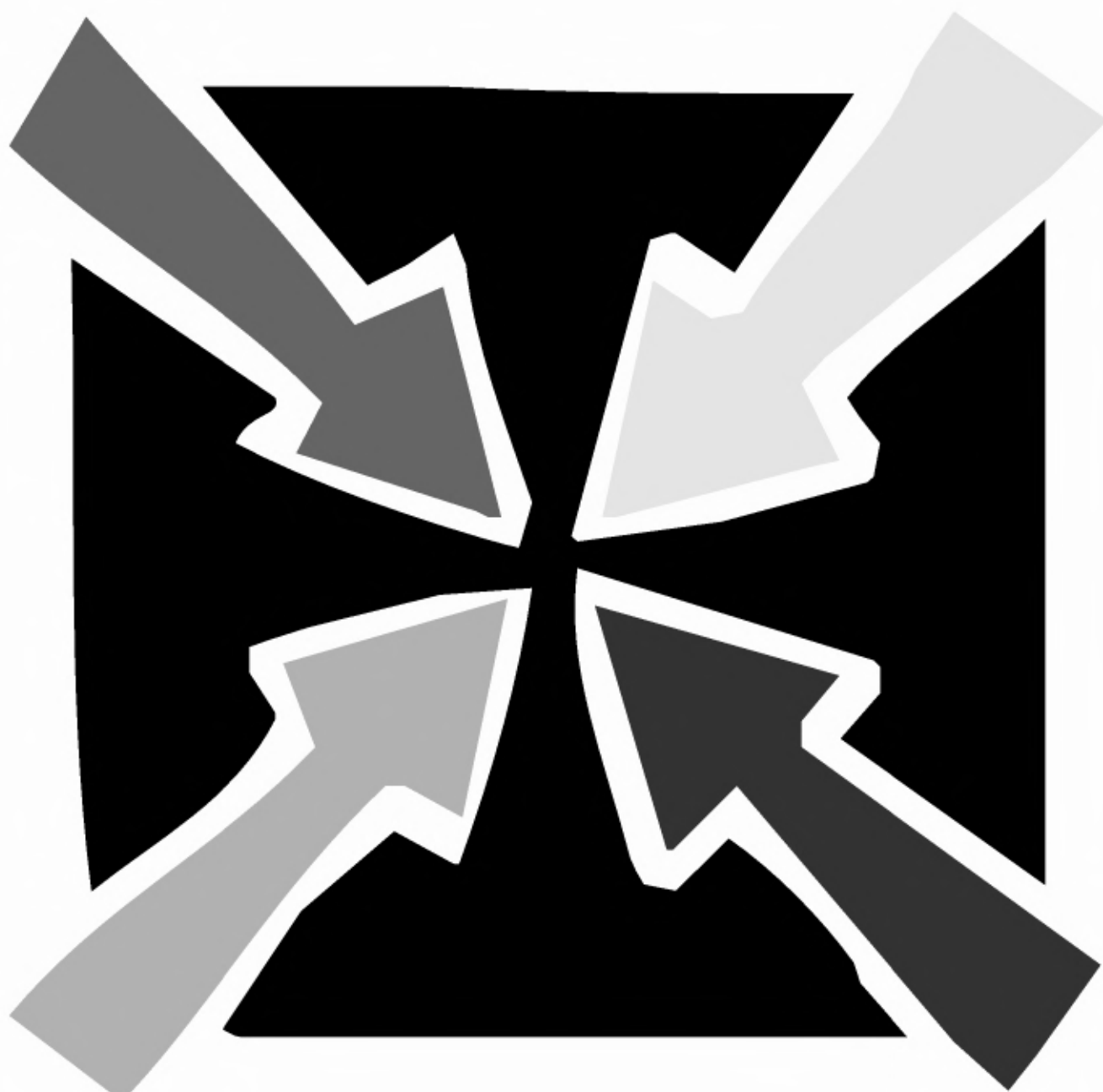
O automóbil representa a cultura da estrada, a publicidade e o motel, e moitas imaxes refírense a ela. Erwitt foi fiel ós principios estéticos da Axencia Magnum e contribuíu á creación dunha tradición fotográfica. Tamén recolleu os valores humanos fundamentalmente exaltados en 'The family of Man'. É un observador persistente do panorama americano, e, por suposto, non só deste. Na apropiada observación do escritor Richard Hattersely, Elliott Erwitt "logrou que a comedia humana sexa máis doada de sobrelevar"

26 / F E B R E I R O D E 2 0 0 4 - N Ú M E R O 5 0 4

rdl

REVISTA
**DAS
LETRAS**

A IMAXE NA ERA GLOBAL

Obrigado é o balance: nenos que confeccionan roupa no chamado Terceiro Mundo; experimentos con medicamentos en poboacións que ignoran os efectos secundarios, prácticas laborais de escravitude e semiescravitude, destrución masiva do medio ambiente, golpes de estado, fraudes electorais. Datos documentados e denunciados que abrollan tralo 'laissez faire' das multinacionais que invisten sumas millonarias en potenciar a imaxe das súas marcas. Pola contra, aforran nas condicións de produción arrastrando condicións laborais deplorables, pobreza e constantes violacións nos dereitos humanos. Eis o supermercado global: "É coma se no xadrez se crearan novas regras de xogo", escribe o sociólogo Ulrich Beck nun ensaio sobre as multinacionais. "Dadas as condicións impostas pola mobilidade tecnolóxico-informativa, o peón –a economía– convértese repentinamente en cabalo e pode atacar incluso ó rei –Estado– ata darlle xaque mate". No expositor de conxelados exhibense materias primas baratas do Congo ou entre as rebaixas aparece man de obra barata de Tailandia. ¿Chegaremos a comprender un día que os muros que se erixen en torno a Europa e as nosas posicións son os muros da nosa propia prisión? A pregunta lánzaa Werner e Weiss no 'Libro negro das marcas' (Debate, 2004) do que a RDL extraeu o perfil escuro dalgunhas empresas globais que, por mor da devandita edición, constituíron non poucos gabinetes de crise. As firmas occidentais non só explotan a millóns de tra-

Supermercado global

balladores, senón que exercen un control absoluto sobre a riquezas naturais de numerosos países. O mundo ó revés: Angola, Brasil, Indonesia, Congo e Nixeria, igual que os países en vías de desenvolvemento, posúen unha reserva case inesgotable de tesouros naturais. En calidade de 'propietarios' destes recursos, son obxectivamente moito máis ricos que a maioría dos países industrializados. Cada día morren 100.000 persoas a consecuencia da fame. É máis. Actualmente cífrase que a cantidade de escravos e traballadores forzados ascende polo menos a 27 millóns de persoas en todo o mundo. Algunhas estimacións falan de cen millóns. En África occidental, nos últimos anos, arredor de 200 mil nenos foron vendidos como escravos para ser explotados en labores domésticos, talleres e plantacións. A obtención de recursos e enerxía nos países pobres adoita levar aparelladas condicións inconcibibles na Europa Occidental, como a construción de grandes centrais eléctricas que provoca a expulsión de millóns de persoas dos seus fogares sen recibir un resarcimento axeitado. Nas minas de ouro úsanse substancias tóxicas que levan á destrución total de certos hábitats. Algo semellante ocorre coa produción petroleira, debido á aplicación de tecnoloxías obsoletas. E peor aínda: nas zonas conflictivas, e no caso de dictaduras como a de Angola, Myanmar (Birmania), Congo e Sudán, afamadas marcas internacionais, coas súas compras de materias primas, financian e sosteñen o tráfico de armas, as guerras civís, as insurreccións e feroces réximes militares. Eis a advertencia.

Nike

Tralaspreciadas zapatillas

Cando os centros de compra especialmente ambientados (os denominados 'Nike-Towns' ou Cidades Nike) lanzan un novo modelo de calzado, os mozos acampan fronte ás portas cos seus sacos de durmir para ser os primeiros en conseguir aspreciadas zapatillas. A isto hai que engadir que mentres o presidente de Nike, Phil Knight, é multimillonario, a costureira dunha fábrica proveedora, por exemplo a de Welco, en China, gana uns 17 céntimos de euro por hora. En xaneiro do 2001 recaeron acusacións sobre Nike por causa da situación na fábrica mexicana de Kukdong. O problema eran as medidas represivas e os despedimentos ilegais rexistrados en masa contra empregados que protestaban polas condicións laborais. No ano 2000, alí fabricáranse arredor dun millón de camisolas deportivas para Nike e 40.000 pezas para Reebok. Por mor das protestas internacionais, Nike formou unha comisión investigadora, que cita testemuños de traballadores que afirman que mozos de trece e catorce anos traballan en Kukdong. Ademais a comisión sinala casos de acoso sexual. A dirección da empresa nega estas imputacións. Así se manifesta Nike ante a nosa consulta: "Moitas das imputacións son infundadas". Pero agrega: "Ningunha fábrica é perfecta; cremos que podemos ir mellorando día a día os lugares de traballo". O director de asuntos globais escribe que este é o motivo polo que nos dous últimos anos se realizaron esforzos tendentes a introducir melloras en canto á idade dos traballadores, ó salario e a calidade do aire nas fábricas. Entrementres, debido ás protestas, a empresa tivo que aceptar a creación dun sindicato independente e dar marcha atrás nos despedimentos. En febreiro de 2001, Nike volveu ocupar os titulares: unha investigación levada a cabo en nove fábricas de Indonesia revelou a existencia de denuncias masivas a causa do acoso sexual e os maltratos físicos ós cales están expostas as operarias. En marzo do 2003 apareceu o informe 'We are not machins' (Non somos máquinas) dun grupo de traballo internacional de organizacións pro dereitos humanos, en que se reprobaba a Nike e Adidas que os costureiros de Indonesia cobrasen salarios de só dous euros diarios. Por iso viáanse obrigadas mesmo a enviar fóra da casa ós seus fillos, porque xa non podían alimentalos. Traballadoras que se incorporaron a sindicatos independentes tiñan que "temer o despedimento, o cárcere ou a violencia física". Fálase, ademais, da existencia de condicións de traballo perigosas e de discriminación sexual de mulleres, que, durante a menstruación, tiñan mesmo que espírase ante os médicos da empresa para demostrar as hemorragias.

Monsanto

A cúpula na rede de transxénicos

Monsanto é unha multinacional norteamericana con tradición. Os seus principios remóntanse ó ano 1901, cando iniciou en St. Louis a fabricación do edulcorante artificial sacarina e do estimulante cafeína. En 1960 comezou a produción de herbicidas. En 1982 Monsanto conseguiu, por primeira vez, modificar xeneticamente unha célula vexetal, desde ese momento a multinacional ocupouse da produción de alimentos xeneticamente modificados. Esta empresa tamén é tristemente famosa pola comercialización de hormonas do crecemento para animais (BGH), que non foron admitidas en Europa, pero en EEUU se usan de forma frecuente. A hormona non é producida por Monsanto, senón pola Biochemie Kundl, no Tirol, unha empresa filial da multinacional farmacéutica Novartis. Ata o ano 2002, Monsanto desenvolveu tamén medicamentos, entre eles o antirreumático Celebrex. Probablemente a causa do potencial de venda deste medicamento, Monsanto foi adquirida en abril do 2000 pola multinacional farmacéutica Pharmacia, que, sen embargo, foi absorbida en xullo do 2002 pola maior multinacional farmacéutica do mundo, Pfizer. O mesmo mes Pharmacia/Pfizer desprendeu de Monsanto, que desde entón volve a ser o consorcio independente. Greenpeace acusou a Monsanto en xuño do 2003 de "enriquecerse a conta de pequenos campesiños de países pobres", concretamente con axuda do "roubo por patente". A multinacional actúa do seguinte modo: unha clase de trigo tradicional, cultivada por campesiños indios e coñecida polas súas especiais propiedades de cocción, foi cruzada con outra clase de trigo, e esta 'descuberta', xunto coa masa e as galletas foi rexistrado na Oficina de Patentes Europea. No verán de 2002, un tribunal turinés anunciou a apertura de investigacións contra dez consorcios que comercializaban sementes de plantas xeneticamente modificadas, entre elas Monsanto. A imputación era a seguinte: as multinacionais utilizaran en Italia millo xeneticamente modificado, aínda que estaba estritamente prohibido por lei. E o diario estadounidense Wall Street Journal informou en abril do 2002 que xa había varios anos que Monsanto proporcionaba a agricultores estadounidenses sementes de canola que segundo a lei nunca debesen saír das salas do laboratorio. Investigacións dende 2002 manteñen que o uso de hormonas de crecemento na cría de animais supón un risco para a saúde das persoas e que o emprego multiplicado do herbicida Roundup conduce a un aumento do número de malformacións durante o embarazo. É Monsanto quen está detrás da demanda presentada por EEUU contra Europa para admitir os OMC

Mc Donald's

O imperio da hamburguesa

As 30.000 sucursais con que conta aproximadamente o imperio da hamburguesa xa están distribuídas ó longo de 118 países. Diariamente aténdese nelas a máis de 6 millóns de clientes. O 36% dos ingresos da multinacional provén de Europa. A maior cadea de restaurantes do orbe é, ó mesmo tempo, o maior comprador mundial de carne de vacún. En Sudamérica, enormes superficies de selvas tropicais sucumbiron ante a necesidade de obter terras de pastoreo para o gando desta multinacional estadounidense. A carne que hoxe se serve nas 5.200 sucursais de Europa procede de reses do continente. Sen embargo, toneladas de forraxe impórtanse de países onde gran parte da poboación sofre fame. Alí destínanse enormes superficies agrícolas ás forraxeiras en detrimento da produción local de alimentos. McDonald's non só vende hamburguesas, senón tamén Happy Meals, na cal os nenos reciben, xunto co menú, personaxes de Disney. No ano 2000, unha agrupación de consumidores de Hong Kong publicou un informe sobre as prácticas en cinco empresas proveedoras de McDonald's que fabrican os bonecos da Happy meals ('Caixiña feliz'). O informe fala de traballo infantil e de documentos falseados nos cales os traballadores figuran cunha idade superior á real. Por oito horas de traballo, reciben aproximadamente un euro e medio. Pero xeralmente ten que traballar ata 15 horas diarias, desde as sete da mañá ata as dez da noite. Cando hai moitos pedidos, non teñen nin sequera un día libre. Nun principio, McDonald's rexeitou todas as acusacións, pero cando se demostrou que nas fábricas traballaban máis de cen nenos de entre doce e trece anos, e que o facían doce horas ó día, e cando o tema comezou a cobrar interese máis alá da prensa local, McDonald's enviou un equipo de investigación. En lugar de usar o seu poder para mellorar as condicións de vida dos traballadores e os nenos, McDonald's cancelou todos os pedidos á fábrica que contratara ós nenos e trasferiunos a outras sinaturas. Noutra das fábricas proveedoras de xoguetes da Caixiña feliz, a Key Hinge Toys de Vietnam, produciuse en 1997 unha intoxicación masiva con acetona: 220 dos mil empregados resultaron afectados. A fábrica negouse a pagar o custo do tratamento médico, pese a que as traballadoras gañaban a penas seis céntimos de euro por hora (cunha xornada media de dez horas, os sete días da semana). En abril do 2002 a BBC emitiu un informe sobre escolares de 15 a 16 anos que traballaban, ademais, en filiais de McDonald's, en ocasións ata as dúas da madrugada. Unha escolar de 15 anos traballaba os sábados desde as oito da mañá ata a 1.20 do domingo.

Levi's Strauss

Os texanos de culto

No mercado dos texanos, Levi Strauss é o número un indiscutido. Sen embargo, a empresa ten soamente 21 fábricas propias. A maior parte destes pantalóns de culto cósense en máis de sesenta países, nas máis de seiscentas fábricas proveedoras. Levi's Strauss foi unha das primeiras empresas que, co seu Global Sourcing & Operating Guidelines, estableceron pautas ós seus provedores para marcar as condicións laborais. Non obstante, continúan rexistrándose enormes irregularidades. Por exemplo, no ano 2000, unha costureira indonesia de nome Emilia contaba que nas fábricas Yulinda Duta Fashion e Sandrafine, o xornal era inferior ó salario mínimo establecido por lei. Tamén sinalaba que os calendarios de traballo inclúen ata 75 horas semanais. Pero que ningunha das mozas se atreve a protestar porque poderían despedilas. En setembro de 1999, o periódico 'Sunday Times' informou de que nunha fábrica provedora de Levi's en Bulgaria as mulleres era sometidas a humillacións e presións constantes. A costureira Ruzkhova, de 38 anos, contou que cando finalizaban a súa quenda de traballo, as empregadas (arredor de 150) era obrigadas a espirse ante a dirección da empresa. Ó parecer, facíanlo para evitar roubos. Ruzkhova rexeitou espirse e foi despedida de inmediato. Ademais vulneráronse outros dereitos laborais, por exemplo mediante a imposición de horas extras obrigatorias. Cando estes feitos saíron á luz, a empresa interveu ante o seu proveedor búlgaro. Pero ata o día de hoxe non existe un procedemento de control transparente, institucionalizado e independente. A gran demanda de texanos tamén ocasiona un enorme dano ambiental. Cos seus 34 millóns de hectáreas, a industria algodoeira utiliza o 5% das superficies agrícolas de todo o mundo, sobre todo en países que necesitarían imperiosamente desas terras para fornecer de alimentos a poboación. O 25% da produción mundial de pesticidas destínase ás plantacións de algodón e produce neles, todos os anos, un millón de casos de intoxicación entre os colleiteiros. De máis está dicir que as reservas de auga potable tamén foron afectadas. A finais de 2002, 350 traballadoras manifestáronse contra a empresa tailandesa Bed and Barth Prestige Company, que produce para as multinacionais Nike, Levi Strauss, Adidas e Reebok. Os propietarios debían ás traballadoras soldos e compensacións por un valor total duns 400.000 euros. Chegaran a ofrecerlles auga con anfetaminas para puidesen traballar ata ben entrada a noite. Mesmo nos casos de enfermidade ou embarazo debían seguir traballando. En www.clean-clothes.org está aberta a campaña Roupas Limpas contra Levi's.

General Motors

O xigante do automobilismo

General Motors (fundada en 1908) é a empresa automobilística máis grande do mundo, con máis de trinta mil plantas provedoras en 50 países. GM ten máis de 260 filiais e socios comerciais de grande importación. Entre estes últimos atópanse Fiat, Isuzu e Suzuki. A subsidiaria máis importante fóra de Estados Unidos é a alemá Adam Opel AG, fundada en 1862, que pertence a General Motors desde 1929. General Motors recibiu múltiples críticas por mor da elevada emisión de gases tóxicos (por exemplo, monóxido de carbono) nos seus vehículos. Mesmo, en 1995, a empresa tivo que pagar unha multa de 11 millóns de dólares por violar unha lei ambiental en Estados Unidos, a chamada Clean Air Act. General Motors tamén foi cuestionada por integrar a Global Climate Coalition. Este grupo de presión económico é o principal responsable de que Estados Unidos non acepte os necesarios e urxentes acordos de Quioto sobre protección climática.

Xunto con Ford e Chrysler, General Motors constitúe un dos principais explotadores das maquiadoras do Norte de México. Trátase de centros de produción situados en zonas de libre comercio, onde se fabrican bens para os países industrializados a cambio de salarios extremadamente baixos e en condicións sociais miserables. A miúdo os salarios non chegan para cubrir as necesidades máis elementais en canto a alimentación e vivenda, e moitos menos para vivir dignamente cando se ten unha familia. Ademais, os traballadores queixanse pola enorme cantidade de horas extras que ten que realizar.

En novembro de 2000, Multinational Monitor (unha publicación web estadounidense) revelou que os traballadores da GM en México utilizaban as mesmas ferramentas que en Estados Unidos para fabricar cristais, pero sen os dispositivos de seguridade necesarios para previr a amputación de extremidades. Motivo: a produción debía acelerarse. Ademais, igual que Ford, General Motors cumpre un papel bastante indecoroso con respecto á reparación ás persoas que realizarán traballos forzados na súa filial alemá durante o Terceiro Reich. O termo da Segunda Guerra Mundial, ambas as dúas empresas argumentaron que naquela época perderan totalmente o control sobre as súas filiais alemás, e que, polo tanto, non eran responsables da participación de Ford e Opel na economía de guerra nin do emprego destes traballadores. Con esta versión dos feitos, General Motors conseguiu imporse ós historiadores críticos nos tribunais de Estados Unidos.

Donna Karan

Glamour sobre explotación

Donna Karan é unha das deseñadoras de moda máis famosas do mundo. Entre as súas clientas hai celebridades tales como a actriz Susan Sarandon, a cantante Barbra Streisand e a ex primeira dama Hillary Clinton. A empresa foi fundada en 1984 en Nova York. A marca rexistrada de Donna Karan son os vestidos sinxelos e elegantes para mulleres de negocios. A finais da década dos noventa, a firma sufriu dificultades por causa da súa mala xestión; e en abril do 2001 foi mercada por algo menos de 250 millóns de euros, por LVMH Moët Hennessy Louis Vuitton SA, unha multinacional francesa dedicada a artigos de luxo. Desde entón non hai datos de vendas e beneficios separados para a empresa filial. Non obstante, Donna Karan continúa sendo unha marca independente. A finais dos anos noventa, Donna Karan New York recibiu unha morea de críticas debido ás desastrosas condicións laborais que rexían nas súas fábricas. Aquí o relato de Kwan Lai, obreira dunha das fábricas de DKNY: "Comecei a coser roupa de DKNY en 1992. Aquilo era como un cárcere. Todo o tempo debíamos manter a cabeza gacha. Non se podía mirar arredor. Ninguén podía falar. ¿Imaxina o que era iso? Unha sala enorme, ateigada de obreiras, e todas coa cabeza agachada. Tres cámaras de vixilancia controlaban todo. Cando saíamos da fábrica, revisábanos os bolsos. Os lavabos xeralmente estaban pechados. Non podíamos beber auga en todo o día. Non se podía chamar por teléfono, nin sequera en casos de urxencia. Eu xa estaba bastante acostuada ás malas condicións laborais, porque son de Hong Kong, pero aquí, en Estados Unidos, era aínda peor". No verán de 2000, Donna Karan ocupou os titulares dos periódicos de todo o mundo, non polos seus deseños ousados, senón porque as operarias chinesas que traballaban nas fábricas de Nova York iniciaran unha demanda xudicial. Os cargos: xornadas de entre 70 e 80 horas semanais, sen recoñecemento das horas extras. Un avogado de EEUU presentou unha demanda colectiva en nome de máis de trescentas traballadoras: reclamábanse horas extras impagadas por unha cifra equivalente a máis de tres millóns de euros. Donna Karan alegou que descoñecía cales eran as condicións nas súas propias fábricas e que as mesmas non formaban parte dun ámbito de responsabilidade. O avogado que representaba ás traballadoras cualificou esa afirmación como unha escusa, e informou de que Donna Karan inspecciona regularmente as fábricas para someter os seus vestidos a controis de calidade. No verán do 2003, Werner e Weiss realizan consultas sobre a situación xurídica da empresa, sen recibir resposta.

Walt Disney

Lado escuro da fábrica de soños

Todos coñecemos ós famosos personaxes de Disney. O rato Mickey, creación do xenial debuxante Walt Disney, fixo a súa aparición en 1928; o parrulo Donald, en 1934. Na actualidade, a Walt Disney Company é unha xigantesca multinacional da creatividade, con parques de entretemento como Disneyland, os estudos cinematográficos Miramax e a cadea televisiva ABC News. É unha pena que esta compañía, que alegrou tanto a nosa vida, tamén teña un lado escuro. Algúns bonecos de plástico de Disney fabrícanse en Asia, en condicións tales que un desexaría que só fóra parte dun filme de Disney e que pronto chegase o final feliz. Lamentablemente a realidade é outra. Unha investigación estatal en Canadá descubriu no ano 2001 unha situación espantosa na empresa provedora de Disney KTBA Inc. de Lagoa Hills (California); uns 800 traballadores fabricaban alí diademas e variñas máxicas por un salario medio de 1,35 dólares a hora. O salario mínimo fixado en California é de 6,25 dólares. Na fábrica traballaban nenos entre 7 e 15 anos. A Walt Disney Company alegou que onon era responsable, pero a mediados de decembro do 2001 declarouse disposta a pagarlles 903.000 dólares de indemnización ós traballadores. Durante varios anos, ata o outono de 2002, unha empresa provedora de Walt Disney en Bangladesh deuse a seguinte situación: as traballadoras debían coser camisolas de Disney en xornadas de 14 a 15 horas e eran golpeadas con frecuencia polos supervisores. Recibían como retribución 5 centavos de dólar por camisola, que a multinacional vendía logo por 17,99 dólares (o que supón unha porcentaxe de 0,25% por camisola). Cando organizacións como o estadounidense National Labour Committee comezaron a facer público este estado de cousas, Walt Disney suspendeu todos os encargos ás empresa provedoras. A presión pública conduciu a que os propietarios da empresa mellorasen de súpeto as condicións de traballo. En outubro de 2002, a consecuencia dunha investigación da International Transport Workers Association, coñecéronse as condicións en que debían traballar os empregados de cruceiros de luxo de Walt Disney, como, por exemplo, Disney Magic: os empregados tiñan uns horarios de traballo extremadamente longos – ata 16 horas diarias sete días á semana – e ademais estaban mal pagados. A comezos do 2001, consumidores críticos de Hong Kong publicou un informe dos terribles abusos das plantas chinesas que fabrican os produtos da Walt Disney Company ata 18 horas de traballo por día, os sete días da semana, durante meses e meses de forma ininterrompida. Irregularidades que se repiten en China e na illa de Macau.

Deutsche Bank

A banca abre xogo

O Deutsche Bank é unha das empresas punteiras na prestación de servizos financeiros internacionais, con doce millóns de clientes en 75 países. A isto debe agregarse unha gran cantidade de sociedades nacionais e estranxeiras, que inclúen bancos, empresas de valores e financeiras. A banca de investimento e o negocio con clientes corporativos aparecen como áreas de crecemento. O Deutsche Bank protagonizou algunhas prácticas cuestionables desde o punto de vista ético. Por exemplo, no ano 1999, unha comisión de investigación parlamentaria do Senado brasileiro acusouno de lograr ganancias especulativas a través de información interna obtida de forma ilegal. Segundo o informe, o banco efectuara operacións a prazo vantaxosas, aproveitando a crise monetaria de Brasil, un país fortemente endebedado. Apoiado polo seguro Hermes do goberno federal alemán, o Deutsche Bank outorgoulles numerosos créditos a países en vías de desenvolvemento para financiar proxectos arriscados ou eticamente sospeitosos. Con esta política, non fixo máis que aumentar a xigantesca débeda dos devanditos países. Deste modo, mentres os riscos e as perdas recaen sobre os contribuíntes alemáns, o banco séguese lucrando cos endebedamentos nacionais xeneralizados, que logo obrigan a realizar recortes nos orzamentos sociais e educativos. En 1996, o Deutsche Bank contribuíu a financiar a explotación dunha mina de cobre e de ouro en Papúa Occidental (Indonesia). Durante a xestión rexistráronse graves violacións dos dereitos humanos e unha xeneralizada destrución do ecosistema. Non só os maltratos estiveron á orde do día, senón que ademais as tropas militares de Indonesia expulsaron pola forza os poboadores locais. En cambio, axudou a recuperarse ó réxime do apartheid, que se encontraba nunha situación moi difícil en 1985, mediante conversións de débeda e créditos a longo prazo. Ó parecer, existe un proxecto para extraer ouro na península grega de Chalkidiki. O custo deste proxecto ascende a 270 millóns de euros, e o maior investidor, cunha achega de 185 millóns, é o Deutsche Bank. A técnica que se utilizaría sería a mesma que en febreiro do 2000 provocou a catástrofe de Baía Mare (Romanía). Por esa razón, os habitantes do pobo de Olympiada opóñense con protestas, bloqueos e recursos xurídicos. Ó principio recibiron por resposta durísimas medidas represivas. Pero en abril do 2001 a xustiza grega decidiu revogar todos os permisos para o discutido proxecto. Mentres os beneficios soben, os postos de traballo baixan: no ano 2001 o banco ocupaba en todo o mundo a 98.000 persoas. Reduciuse en máis de 20.000

Daimler-Chrysler

Coches no negocio do armamento

A multinacional do automóbil Daimler-Benz fusionouse en 1998 co consorcio automobilístico estadounidense Chrysler para formar a multinacional Daimler-Chrysler. Este grupo ocupou os titulares dos periódicos debido ás perdas multimillonarias de Chrysler no ano 2000. O presidente do consello de administración Jürgen Schrempp anunciou seguidamente a eliminación de 26.000 postos de traballo en Chrysler, e de 9.500 postos na filial xaponesa Mitsubishi, na que Daimler-Chrysler tiña unha participación do 37,3% (así como en Hyundai, en Corea). Sen embargo, as vendas alcanzaron cifras de marca: 4 millóns de automóviles vendidos en 2002, ós que hai que engadir 485.000 vehículos industriais. Pero esta multinacional non só vende automóviles. Daimler é, co 33% o principal accionista da European Aeronautic Defense and Space Company (EADS), que recibiu do Ministerio de Defensa francés o encargo para o desenvolvemento do programa M51. Segundo informacións de expertos en armamento, este programa forma parte do programa nuclear francés, que se apoia no emprego de mísiles submarinos. Segundo se afirma nunha nota publicitaria: "O M51 é un místil de tres fases cun peso total de máis de 50 toneladas. O sistema ten en conta a evolución no ámbito da disuasión e as novas formas de defensa. O místil M51 está equipado con numerosas cabezas explosivas". Cabezas nucleares, como especifica o texto máis adiante. Hai dez anos o consorcio redactaba aínda directrices que prohibían ós traballadores de Daimler participar na fabricación de armas atómicas de destrución masiva. Sen embargo, co M51 Alemaña, como estado asinante do Tratado de non Proliferación Nuclear, se verá incluída nas feiras de armamento de mísiles atómicos. Os prospectos distribuídos nas feiras de armamento tamén promocionan as minas terrestres Muspa e Miff, que segundo algúns críticos deben cualificarse como minas antipersona. Segundo a German Initiative to ban Landmines, a mina Muspa, cuxo sistema sensor reacciona ó ruído ou o contacto, viola os acordos dos tratados internacionais. Por iso Italia, un país da OTAN, desbotou estas minas e destruíu as existencias. Durante a ditadura argentina (1976-1983) desapareceron na sucursal da multinacional alomenos 14 membros incómodos do comité de empresa. Ó parecer, sobre todos o xefes de produción que ocupaba o cargo na época, deu nomes e direccións destes traballadores ós militares. Desde hai tres anos a Fiscalía de Núremberg instrúe un sumario contra a sucursal argentina de DaimlerChrysler e o xefe de produción por colaboración ó asasinato.

Coca-Cola

A palabra de todas as linguas

Despois de O.K., Coca-Cola é a palabra máis comprendida en todo o mundo. O valor da marca Coca-Cola calcúlase en 68.000 millóns de dólares —é dicir, máis do triple das vendas da multinacional— En máis de 200 países, a xente calma a súa sede diariamente máis de mil millóns de veces con produtos da casa Coca-Cola. En total son 90.000 millóns de litros ó ano. O 20 de xullo de 2001, o sindicato colombiano Sinatrainal presentou en Florida, co apoio do estadounidense United Steel Workers of America e o International Labor Rights Fund, unha demanda contra Coca-Cola e os seus socios en Colombia. Segundo se afirma na demanda, escudróns da morte paramilitares, que cometeran asasinatos, secuestros e torturas contra membros do sindicato, fixéranos como axentes da empresa demandada. Cinco sindicalistas foron asasinados e outros 65 foron ameazados de morte. En total, máis de 1.800 membros dos sindicatos foron asasinados en Colombia na última década. O 31 de marzo de 2003, o sindicato conseguiu unha victoria parcial: o xuíz federal admitiu a demanda contra as empresas colombianas envasadoras de Coca-Cola Bebidas e Alimentos e Panamerican Beverages, pero contra o propio consorcio. En Panamá, no outono de 2002, 8 sindicalistas foron despedidos; incumpriando o contrato, da envasadora local de Coca-Cola por ter reclamado mellores condicións de traballo. Unha gran parte do concentrado de zume de laranxa elaborado por Coca-Cola (Cappy, Minute Maid) procede de Brasil. Alí os traballadores e traballadoras das plantacións a miúdo cobran menos de 12 euros diarios. Deste modo a maioría se encontran en torno a un tercio por embaixo do mínimo vital local que sería necesario para alimentar unha familia. Por iso en moitos casos tamén os nenos deben axudar no traballo, con frecuencia, sufrindo danos graves e permanentes na súa saúde. Naturalmente os consorcios empresariais aseguran que os seus provedores non empregan a nenos. Sen embargo, resulta difícil controlalo. O 8 de agosto de 2001, Coca-Cola foi condenada a pagar 192,5 millóns de dólares en Estados Unidos por discriminación racial de traballadores e traballadoras afroamericanas. Tratábase do caso de maior envergadura na historia de EEUU. Segundo a BBC, Coca-Cola contaminou no 2003 grandes superficies agrícolas no sudoeste indio con produtos químicos altamente tóxicos e en parte canceríxenos, como o chumbo e o cadmio. Ademais, reprobóuselle á multinacional o seu esaxerado consumo de auga, que provocou unha seca con consecuencias catastróficas na agricultura local. Nas protestas foron detidas 300 persoas.

Chicco

En cada lugar onde hai un bebé

Chicco é parte do grupo italiano Artsana, que desenvolve as súas actividades en todo o mundo cunha ducia de marcas. En Alemaña, por exemplo, as marcas máis coñecidas son Chicco e Prénatal, que comercializan un sen número de produtos para embarazadas, bebés e nenos de curta idade. Artsana atópase no mercado desde hai máis de 40 anos. Prénatal, pola súa parte, é a marca que posúe máis tendas exclusivas de artigos para bebés e empenhadas en toda Europa. O 19 de novembro de 1993 declarouse un incendio nunha das plantas proveedoras que Chicco ten en China: a Zhili Handicraft Factory. Os 200 empregados tentaron fuxir. Pero só uns poucos puideron salvarse. Porque para evitar que os empregados roubasen mercadorías, a fábrica fora asegurada como un cárcere: as ventás tiñan reixas e as saídas de emerxencia estaban bloqueadas. O edificio tamén servía de almacén, polo cal as lapas se estenderon rapidamente. No incendio, 87 persoas morreron calcinadas e 47 sufriron feridas graves. Ó parecer, os dous directivos que pecharon os seus empregados tralas reixas agora están a cargo dunha nova planta, que tamén fabrica artigos para Artsana S.p.A./Chicco. En 1997, Artsana S.p.A./Chicco mostrouse disposta a pagar os damnificados unha cifra equivalente a 155.000 euros. Pero, ata o momento, ningunha das vítimas recibiu un céntimo por parte da empresa italiana. A finais de 1999, a empresa informou a través dos seus avogados de que o diñeiro xa se usaba para proxectos sociais. É importante aclarar que ditos proxectos non gardaban relación co incendio. Trátase, sen dúbida, dunha clara malversación dos fondos destinados ás vítimas. Por este motivo, a Toy Coalition de Hong Kong iniciou unha campaña internacional para boicotear os xoguetes da marca Chicco e obrigá-la a pagar as indemnizacións correspondentes. Na súa páxina de Internet, Artsana S.p.A./Chicco ("Estamos en cada lugar onde hai un bebé") destaca con orgullo o código empresarial vixente desde 1998. Alí obrígase a todas as fábricas a respectar de maneira especial as normas relativas a horarios de traballo e remuneración, contratación de menores de idade e coidado da saúde de todos os empregados.

Bayer

Colaboradora co nazismo

Bayer é unha das empresas máis grandes do mundo do sector químico e farmacéutico. En 1925 uniuse a outras empresas químicas para formar a IG Farben. Esta multinacional colaborou cos crimes do nazismo, por exemplo empregando unha gran cantidade de traballadores estranxeiros, prisioneiros de guerra e persoas sometidas a traballos forzados; e fabricando o gas Zyklon B, para aniquilar xudeus nos campos de concentración. 'Despois da Segunda Guerra Mundial, a IG e Hoechst'. Ningunha das tres empresas indemnizou adecuadamente ás vítimas. Nos noventa, Bayer financiou dous grandes ensaios clínicos nos cales se probou o antihipertensivo chamado nitrendipina. Durante anos, miles de pacientes non recibiron ningún medicamento eficaz, senón un placebo. Bayer e os médicos involucrados arriscáronse así a que numerosos pacientes sufrisen ataques de apoplexia ou infartos de miocardio. En agosto de 2001, Bayer explicou que estes tests foran autorizados por comités de estudos independentes. A comezos de 2001, Bayer e outras 38 empresas da industria farmacéutica demandaron ó goberno sudafricano por violar o dereito de patentes. ¿Cal era o delicto dos sudafricanos?: en 1997 aprobaran unha lei que permitía tratar os enfermos de sida con medicamentos baratos. En maio de 2003, un bufete de avogados de California (EEUU), presentou unha demanda conxunta contra Bayer en nome dos enfermos hemofílicos. A imputación: Bayer vendería nos anos oitenta preparados coagulantes infectados co VIH ou hepatitis C. Bayer rexeitou esta acusación e explicou que se ativera ás normas existentes na época. A filial de Bayer H. C. Starck adquiriu durante anos mineral de coltan congolés, e dese modo, segundo a ONU, contribuíu substancialmente ó mantementos da guerra, que desde 1998 custou máis de 3,3 millóns de vidas. Tralas investigacións da ONU tivo que recoñecer as importacións do Congo. Cincuenta escolares dunha poboación dos Andes resultaran envenenados polo pesticida de Bayer Folidol. Morreron 24 nenos. Un estudio do 2003 apunta que Bayer –un dos maoiros fabricantes de medicamentos veterinarios– Monsanto, Unilever e Syngenta se beneficiaban da explotación de nenos na produción de semente na India.